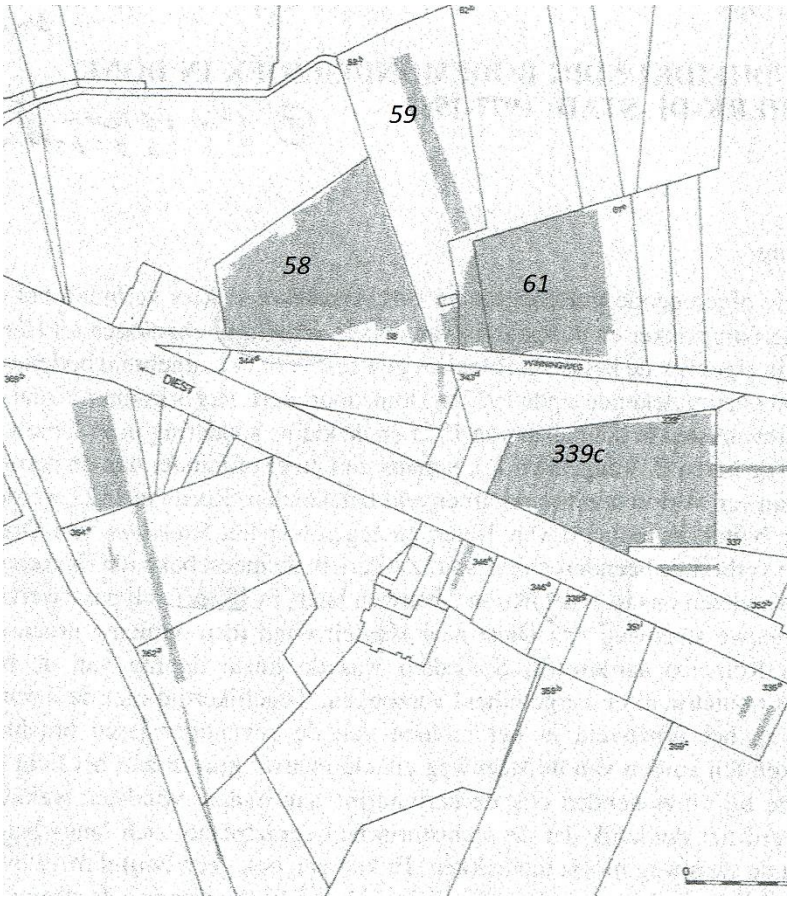
De Ijzertijd in Donk

Bij zijn opgravingen tussen 1977 en 1982 onderzocht L. Van Impe vooral de percelen 58 en 61 ten noorden van de Winningweg, en perceel 339 ten zuiden er van. Het urnenveld uit de Late Bronstijd-Vroege Ijzertijd kon gesitueerd worden op de percelen 61 en 339.

Er werden ook vondsten gedaan uit het Laat-Neolithicum en Vroege Bronstijd, mogelijk zelfs vuursteen artefacten uit nog oudere periodes. Er wordt hierbij ook verwezen naar de Mesolithische vondsten op de zone Oud Kerkhof en op de plaats waar nu het Schulens meer ligt.

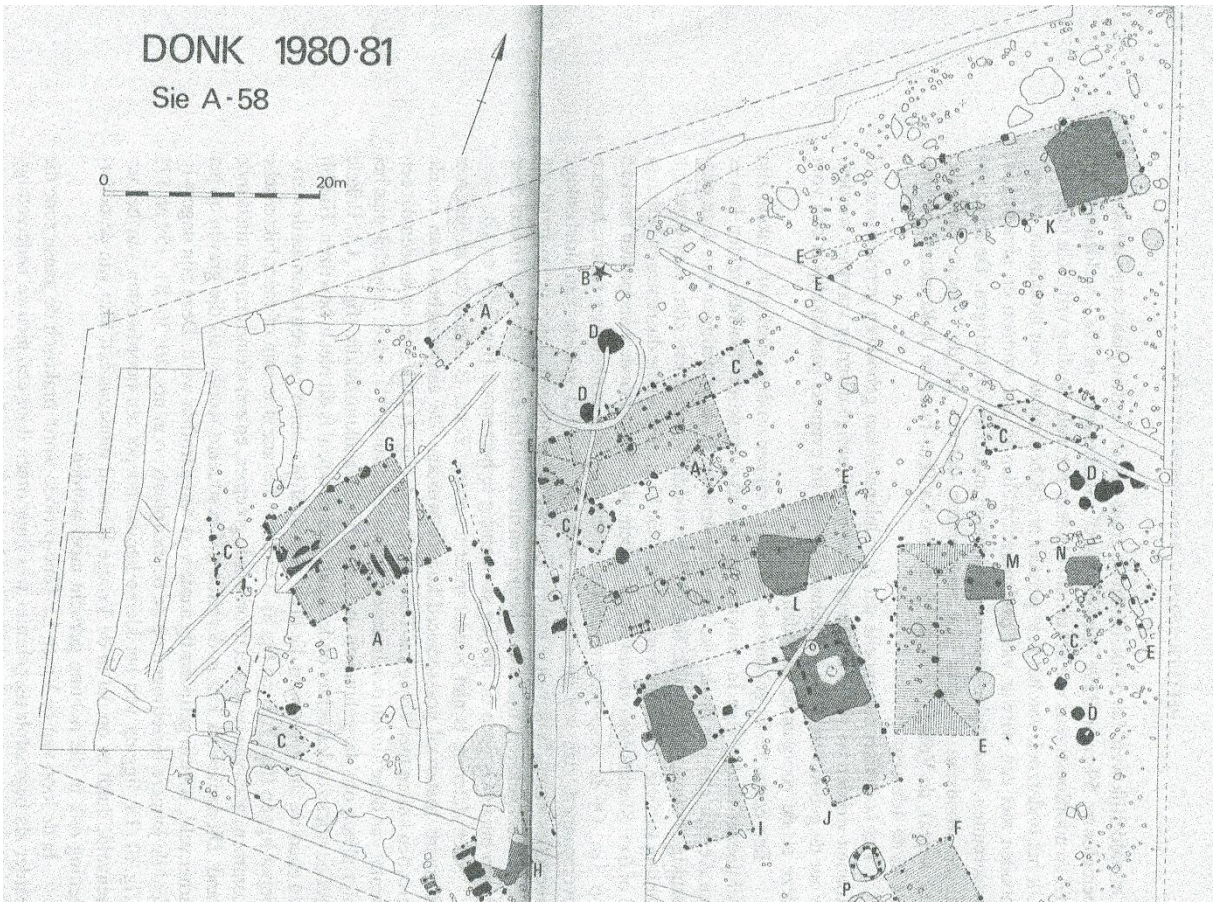
Het valt op dat over een lange periode van duizenden jaren deze plaats vlak naast de Demer (Demervallei) een zekere aantrekking had voor de jager-verzamelaars uit het Mesolithicum en de eerste lokale landbouwers uit het Neolithicum en Bronstijd. Men vestigde zich op donken in de Demervallei (bv. Oud Kerkhof) of op de rand van de vallei (Winningweg). Wellicht was er geen continue bewoning. De jager-verzamelaars kenden een zwervend bestaan. De eerste landbouwers konden zeker gebruik maken van de natte weilanden in de vallei, maar vonden hun akkers meer zuidelijk, buiten de overstromingszone van Demer en Gete.

Bij het urnenveld zelf is geen passende nabije woonsite gevonden uit de Late Bronstijd-Vroege Ijzertijd.[1] Op perceel 58 werden wel plattegronden ontdekt uit de latere La Tène-periode. Het betreft hier een aantal eenbeukige hutten van 7 tot 11 m lang met een breedte tussen 3 en 6 m.[2]

[1] Er is wel de vondst van een kuil B uit de Vroege Ijzertijd.

[2] Zie ook De Bronstijd in Donk. L. Van Impe duidt op zijn figuur 7 deze eenbeukige hutten aan met A en C. In totaal zijn er hier een 9-tal aanduidingen. Een tweetal hutten lijken tweebeukig te zijn.

Waarnemingen op perceel 58

Verder werden een aantal kuilen waargenomen in de buurt van deze hutten die dienst deden als opslagplaats voor aardewerk kommen uit de vroege La Tène-periode (vijfde eeuw-eerste helft vierde eeuw v. C.).[3] De kuilen hebben een typische cilindrische of kegelvormige doorsnede. Ze werden gebruikt voor de conservatie van gepekelde of geroosterde eetwaren die in kommen bewaard werden. Later fungeerden ze als afvalkuilen. In een proefsleuf op perceel 59 –ten oosten van perceel 58- werden met houtskool en assen gevulde kuilen ontdekt met aanwijzingen voor een lokale pottenbakkerij.

De Ijzertijdsite te Donk (Winningweg) is uit een jongere periode dan het urnenveld. Er rijzen dan direct enkele vragen. Waar werden dan de doden uit de vroege La Tène-periode begraven?[4] Waar trokken de mensen naar toe in de eeuwen nadien? Pas in het midden van de eerste eeuw na C. zijn er hier terug Romeinse sporen.

Feit is dat er in Donk, kort bij het centrum van Halen, menselijke activiteiten waren, met onderbrekingen, in de Bronstijd en de Ijzertijd, ook al uit de Steentijden. Naast de aanwezigheid van water, kan ook de nauwe lemige zandzone een rol gespeeld hebben om zich hier te vestigen. Leem is een vruchtbare en goed bewerkbare grond. Uit de vroege La Tène-periode zijn een 10-tal

[3] Aangeduid met D. Op één specifieke plaats (B) is er een depot met kommen en urnen uit de Vroege Ijzertijd aangetroffen. Dit aardewerk is gelijkaardig aan dat van het urnenveld!

[4] Mogelijk lag de begraafplaats in de vroege La Tène-periode op een andere plaats in de buurt. De hiaten in de lokale bewoning kunnen wellicht verklaard worden door een meer vochtige periode. Zo kan bv. het 2,8 event (zie Een rivier van mogelijkheden) het hiaat na de Vroege Ijzertijd verklaren. De mensen trokken hier dan weg door de bedreiging van het stijgende water. In de vroege La Tène-periode keerden ze kortstondig terug.

plattegronden van woonhuizen waargenomen. Dit geeft een beeld van de grootte van de groep Gallische landbouwers die hier toen verbleven. Dit stemt wellicht ook overeen met het aantal graven, weliswaar in een oudere periode.[5]

Tot slot vermelden we nog een aantal specifieke Donkse toponiemen met wellicht een Gallische basis:

- Moddelwei (perceel 339c)
- Krekeldries (perceel 58)[6]
- Winningweg en Vroentestraat[7] (komen beide uit in de Oudestraat)
- Meerhoutstraat[8] (ten zuiden van N2, komt ook uit de Oudestraat)
- Korpsestraat[9] (langs grens met Halen)[10]

Van Impe stelt in zijn publicatie dan 'in de loop van de Vroeg La Tène-periode praktisch gans de zone die eerder als begraafplaats diende was ingenomen door een nieuwe nederzetting.' Wel lijkt de zone waar nog kleine grafheuvels werden opgeworpen vermeden te zijn! Het is me niet duidelijk wat hiermee juist bedoeld wordt.[11]

Ook D. Geerts vermeldt de site in Donk, zowel in de categorie C als D. In de directe omgeving zijn geen andere sites op te merken. De begraafplaats (urnenveld) lijkt zich voor C te situeren in een cluster andere begraafsites die meer noordelijk in het Demerbekken waren gelegen, blijkbaar zonder al terug gevonden woonsites in de buurt. Kan dit een bepaalde rituele betekenis hebben gehad? Woonsites verhuizen in D naar de zuidelijke leemgronden van het Demerbekken.[12]

Tot slot kan de vraag gesteld worden naar een mogelijk verband met het centrum van Halen even verder op. Ook dit lag net buiten de overstromingszone (van de Velpe). Er liep een weg naar toe vanuit de site in Donk. Wellicht diende men dan het water per boot over te steken. Hier lagen ook geschikte akkers die ze konden bewerken.

Tot nog toe zijn er geen Ijzertijdsporen gevonden in het centrum van Halen. De lokale toponiemen wijzen wel op een Gallische basis. Zien we hier iets over het hoofd? In elk geval vertoefden kleine groepen Gallische landbouwers al gedurende enkele millenia in Donk en omgeving. Waren zij het die

---

[5] K. Verhelst, De Domeingroep Halen, ook uit Geopunt. Deze lemige zandzone is ook vrij talrijk maar geïsoleerd aanwezig in de Kempen. Te noteren is dat op www.geopuntvlaanderen.be men onderscheid maakt tussen lemig zand en leem. Het is vooral deze laatste grondsoort die vruchtbaar en bewerkbaar is. Het is dan ook de vraag of de bewering van K. Verhelst kan standhouden. Lemig zand zal zeker een hoeveelheid leem bevat hebben , maar of zich dat dan onderscheidde van het zandleem meer zuidelijker is nog maar de vraag.

[6] In krekel-toponiemen wordt verwezen naar een versterkte nederzetting. Dries-toponiemen geven een plaats aan omgeven met doornen takken.

[7] 'brwnt'=eerloos, mogelijk in de betekenis van een plaats waar mensen gevangen werden gehouden. 'win'=water, 'ing'=klein.

[8] Mareolt, Mareholt, uit charter 741 in K. Verhelst, p. 47. In 1391: *villa dicti Corpt*.'mer'=water, rivier en 'holt'=bos.

[9] Aangeduid als Corpte in een oorkonde van 1243, K. Verhelst, p. 52. Het toponiem wordt op een kaartje p. 58 aangeduid op de rechteroever van de Gete waar de Halense beek (=grens Halen-Geetbets) uitmondt.

[10] 'cor'=omwalling, 'pwd'=huis.

[11] Heeft hij ook bewoningssporen terug gevonden tussen de urnen en grafheuvels op perceel 61 en 339c? Ook in K. Verhelst, De domeingroep Halen, p. 41, is er sprake van een nederzetting bovenop een urnenveld.

[12] D. Geerts, Een rivier van mogelijkheden. In de La Tène-periode (D) worden woonsites ook deels gebouwd op resten van vroegere begraafplaatsen. Men stoorde zich hier dus minder aan. Er verschijnen ook grafmonumenten (rituele depositie). Was dit ook het geval voor de Ijzertijdnederzetting in Donk? Waar moet dit grafmonument dan gesitueerd worden?

de lokale toponiemen voor het eerst gaven? En moet op een bepaald moment het centrum van Halen in aanmerking zijn gekomen als begraafsite –en nadien woonsite- in de late La Tène-periode?

Marc Van Stappen, www.stap-brug.be, 2023